Euroopan parlamentti
2019-2024

Oikeudellisten asioiden valiokunta

2023/2113(INI)

13.10.2023

LAUSUNTOLUONNOS

oikeudellisten asioiden valiokunnalta

kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnalle

komission vuoden 2023 oikeusvaltiota koskevasta vuosikertomuksesta
(2023/2113(INI))

Valmistelija (*): Adrián Vázquez Lázara

(*) Valiokuntien yhteistyömenettely – työjärjestyksen 57 artikla

PA_NonLeg

EHDOTUKSET

Oikeudellisten asioiden valiokunta pyytää asiasta vastaavaa kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokuntaa sisällyttämään seuraavat ehdotukset päätöslauselmaesitykseen, jonka se myöhemmin hyväksyy:

Yleistä

1. muistuttaa, että unionin oikeudellinen rakenne nojautuu siihen perustavanlaatuiseen lähtökohtaan, että kukin jäsenvaltio jakaa kaikkien muiden jäsenvaltioiden kanssa tietyt unionin perustana olevat yhteiset arvot, kuten Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa täsmennetään[1]; muistuttaa lisäksi, että oikeusvaltioperiaate, sellaisena kuin se on vahvistettu EU:n primaarioikeudessa ja määritelty tarkemmin Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, liittyy läheisesti demokratiaan ja perusoikeuksiin; painottaa, että oikeusvaltioperiaatteen taantuminen missä tahansa jäsenvaltiossa vaikuttaa merkittävästi yhteiseen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueeseen sekä keskinäiseen luottamukseen ja vastavuoroiseen tunnustamiseen unionin oikeuden johtavina periaatteina tällä alueella[2];

2. suhtautuu myönteisesti komission neljänteen oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen (jäljempänä ’vuosikertomus’) ja pitää oikeusvaltioperiaatteen säännöllistä uudelleentarkastelua keskeisenä seurantavälineenä; painottaa tässä yhteydessä, että komission on tärkeää tehdä arvionsa selkeiden ja puolueettomien kriteerien pohjalta, jotta vältytään syytöksiltä jäsenvaltioiden epätasa-arvoisesta kohtelusta tai pelkästään valikoitujen tietojen käyttämisestä; suhtautuu tässä suhteessa myönteisesti komission lähestymistapaan, jossa se ottaa vastaan jäsenvaltioiden panoksen ja siten edistää yhteistä vuoropuhelua; suhtautuu myönteisesti uuteen luokitukseen, jonka komissio on käyttöön ottanut aiempien suositusten osalta tapahtuneen edistymisen mittaamisessa ja jossa on neljä kategoriaa: a) ei edistymistä, b) jonkin verran edistymistä c) merkittävää edistymistä ja d) kaikilta osin noudatettu; huomauttaa jäsenvaltioiden tilastotietojen keräämiseen liittyvät ongelmat huomioon ottaen Euroopan neuvoston työkalujen, kuten oikeuslaitoksen toimivuutta tarkastelevan Euroopan neuvoston pysyvän komitean (CEPEJ) kertomusten[3], hyödyllisyydestä erilaisten syöttötietojen yhdenmukaistamisessa niin pitkälti kuin mahdollista;

Oikeusasiat

3. panee merkille oikeusjärjestelmille oikeusvaltiota koskevassa raportoinnissa annetun suuren merkityksen etenkin tuomarien ja tuomarien nimitysten, ylennysten, erottamisen ja päätösten laillisuuden, riippumattomuuden ja puolueettomuuden osalta; panee merkille, ettei ole olemassa EU:n yhteistä järjestelmää tuomarien nimittämiseen; muistuttaa kuitenkin, että kaikkien jäsenvaltioiden on noudatettava Euroopan

[1] Katso Euroopan unionin tuomioistuimen (täysistunto) 18. joulukuuta 2014 antama lausunto 2/13, ECLI:EU:C:2014:2454, 168 kohta.
[2] Sama kuin edellä, 191 kohta.
[3] CEPEJn arviointisyklit.

neuvoston[4] ja unionin tuomioistuimen[5] vähimmäisvaatimuksia; painottaa tässä yhteydessä sitä, miten tärkeitä ovat riippumattomat tuomarineuvostot, joiden on koostuttava enimmäkseen tuomarien keskuudestaan valitsemista tuomareista ja joille on annettu huomattavaa vaikutusvaltaa tuomarien valintaan, ylenemiseen ja kurinpitomenettelyihin; pitää erittäin valitettavana, etteivät kaikki jäsenvaltiot ole tässä suhteessa täysin täyttäneet velvoitteitaan;

4. kehottaa komissiota seuraamaan edelleen huolellisesti jäsenvaltioiden oikeudellisia kehyksiä arvioidakseen, ovatko ne edellä mainittujen suositusten mukaisia, ja pyytää lisäksi komissiota vaatimaan jatkossa painokkaammin näiden tärkeiden uudistusten toteuttamista tapauksissa, joissa jäsenvaltioiden järjestelmät eivät täytä asetettuja vaatimuksia;

5. panee merkille, että viime vuosikertomuksessa monissa jäsenvaltioissa on nähtävissä jonkin verran edistymistä oikeuslaitoksen riippumattomuuden osalta; suhtautuu tässä suhteessa myönteisesti EU-varojen pidättämiseen tarvittaessa ehdollisuusjärjestelmän[6] puitteissa, siten kuin Euroopan unionin tuomioistuin[7] on vahvistanut, tai elpymis- ja palautumistukivälineen[8] puitteissa; huomauttaa kuitenkin, että joissakin jäsenvaltioissa huolta aiheuttavat edelleen oikeuslaitoksen riippumattomuuden rikkomiset, kuten käynnissä olevat tuomareiden kurinpitomenettelyt heidän ratkaisujensa sisällön johdosta ja tuomarineuvostojen kokoonpanoon ja korkeimpien kansallisten tuomioistuinten kokoonpanoon liittyvät ongelmat laillisesti perustetun tuomioistuimen periaate huomioon ottaen;

6. muistuttaa, että kaikille oikeussuojan saatavuuden varmistava, tehokas ja oikeudenmukainen oikeuslaitos edellyttää oikeuselinten määrärahojen ja rahoituksen asianmukaisuutta; pitää valitettavana, että vuosikertomus paljastaa tässä suhteessa edelleen vakavia puutteita, jotka vaikuttaisivat hankaloittavan erityisesti korkean tason korruptiotapausten ratkaisemista; painottaa kuitenkin, että myös kansalaisilla on oltava käytettävissään riittävää oikeusapua ja oikeussuojakeinoja; kehottaa komissiota tässä yhteydessä sisällyttämään seuraavaan oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen arviot unionin siviili- ja rikosasioissa annettavaa oikeusapua koskevasta säännöstöstä, kuten oikeussuojakeinojen parantamisesta rajat ylittävissä riita-asioissa vahvistamalla oikeusapuun kyseisissä riita-asioissa liittyvät yhteiset vähimmäisvaatimukset 27. tammikuuta 2003 annetusta neuvoston direktiivistä 2002/8/EY[9], sillä Euroopan

[4] Katsaus – ”Council of Europe standards on judicial independence”, Euroopan parlamentti, parlamentin tutkimuspalvelujen pääosasto, 25. toukokuuta 2021.
[5] Esimerkiksi unionin tuomioistuimen tuomio (suuri jaosto) 27.2.2018 asiassa C-64/16, Associação Sindical dos Juízes Portugueses vastaan Tribunal de Contas, ECLI:EU:C:2018:117, tai unionin tuomioistuimen tuomio (suuri jaosto) 19.11.2019, A. K. vastaan Krajowa Rada Sądownictwa, yhdistetyt asiat C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982. Katso myös katsaus – ”European Court of Justice case law on judicial independence”, Euroopan parlamentti, parlamentin tutkimuspalvelujen pääosasto, 19. heinäkuuta 2021.
[6] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) 2020/2092, annettu 16. joulukuuta 2020, yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi (EUVL L 433 I, 22.12.2020, s. 1).
[7] Katso Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio (täysistunto) 16.2.2022, Unkari vastaan Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio (täysistunto) 16.2.2022, Puola vastaan Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98.
[8] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241, annettu 12. helmikuuta 2021, elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17).
[9] EYVL L 26, 31.1.2003, s. 41, ja siihen tehty oikaisu (EUVL L 32, 7.2.2003, s. 15).

unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että sen tulkintaan liittyy edelleen epäselvyyksiä;

7. muistuttaa, että riippumatta asemastaan kansallisessa vallan kolmijaossa myös syyttäjälaitoksen on oltava riippumaton aiheettomasta poliittisesta painostuksesta; toteaa, että joissakin jäsenvaltioissa on saavutettu jonkin verran edistystä; pitää kuitenkin valitettavana, että on edelleen olemassa järjestelmiä, joissa hallitus voi tehdä syyttäjiä sitovia päätöksiä erityistapauksissa, joissa toimikausi on sidottu poliittiseen prosessiin tai joissa ministerin ja valtakunnansyyttäjän tehtävät on yhdistetty, mikä mahdollistaa asiattoman poliittisen vaikuttamisen ja aiheuttaa vastavuoroisen tunnustamisen ongelmia[10];

8. korostaa erityisesti ”pyöröovi-ilmiön” ongelmallisuutta paitsi entisten ministereiden siirtyessä yksityiselle sektorille julkisen virkansa jälkeen myös tilanteissa, joissa yksityishenkilöt pääsevät merkittävään asemaan oikeuslaitoksessa tai syyttäjänvirastossa heti toimittuaan ministerinä tai kuuluttuaan johonkin poliittiseen puolueeseen;

9. kehottaa komissiota ottamaan kyseisenlaiset esimerkit asianmukaisesti huomioon tulevissa oikeusvaltioperiaatetta Euroopan unionissa käsittelevissä kertomuksissaan; kehottaa komissiota pyytämään painokkaasti jäsenvaltioita pidättäytymään tällaisista käytännöistä erityisesti panemalla täytäntöön säännöksiä, joilla torjutaan ennakoivasti sitä, että entiset ministerit ja korkea-arvoiset poliittiset vaikuttajat ottaisivat vastaan korkeimpien oikeuksien ja syyttäjänviraston johtotehtäviä, millä turvataan näiden keskeisten instituutioiden riippumattomuus ja lahjomattomuus;

Korruption torjunta

10. toteaa, että korruptio on uhka, joka voi tuhota demokratioita ja jota on torjuttava kaikissa sen muodoissa; pitää huolestuttavana, että viime vuosikertomuksen mukaan monissa jäsenvaltioissa ei ole edistytty lainkaan tai on edistytty vain hyvin hitaasti korruptiota ennalta ehkäisevien toimien suhteen; on erittäin huolissaan haluttomuudesta perustaa lobbausrekistereitä, avoimuusrekistereitä ja kunnollisia viranhaltijoiden ja korkeiden virkamiesten varallisuusilmoituksia koskevia järjestelmiä sekä puuttuvasta poliittisesta tahdosta ottaa pyöröovi-ilmiötä koskevissa toimintaperiaatteissa käyttöön tiukkoja sääntöjä; korostaa tässä yhteydessä, miten tärkeää on lainsäädäntömenettelyn avoimuus, johon liittyy laaja asiakirjajulkisuus ja säännöt, joilla varmistetaan julkishallinnon ja julkisen päätöksenteon mahdollisimman suuri avoimuus ja vastuuvelvollisuus, jotta voidaan ehkäistä korruptiota[11];

11. kehottaa tässä yhteydessä myös kaikkia EU:n toimielimiä noudattamaan mahdollisimman tiukkoja vaatimuksia korruption torjumiseksi ja toteaa, että tähän liittyy muun muassa toimielinten välisen vaikuttavan eettisen elimen perustaminen,

[10] Esimerkiksi eurooppalaisten syyttäjien konsultatiivisen neuvoston 17. joulukuuta 2014 antama lausunto nro 9, European norms and principles concerning prosecutors.

[11] Katso tässä yhteydessä 3. toukokuuta 2023 annettu ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi korruption torjunnasta sekä neuvoston puitepäätöksen 2003/568/YOS ja sellaisen lahjonnan torjumisesta, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, tehdyn yleissopimuksen korvaamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2017/1371 muuttamisesta (COM(2023)0234), 3 artikla.

asiakirjojen saamisesta tutustuttaviksi annetun asetuksen (EY) N:o 1049/2001[12] täysimääräinen soveltaminen ja ehdollisuusperiaatteen täysimääräinen soveltaminen avoimuusrekisterin osalta; kehottaa jäsenvaltioita pyrkimään mahdollisimman pian pääsemään sopimukseen korruption torjuntaa koskevasta direktiiviehdotuksesta;

12. panee merkille, että Euroopan unionin myöntämien varojen – NextGenerationEU-välineen varat mukaan lukien – määrällinen merkittävyys on viime vuosina huomattavasti kasvanut; toteaa, että tästä syystä on tullut erittäin tärkeäksi, että jäsenvaltioiden lainsäädännössä on säännöksiä, joiden tarkoituksena on ehkäistä kyseisten varojen väärinkäyttöä;

13. kehottaa komissiota sisällyttämään tuleviin oikeusvaltiota koskeviin vuosikertomuksiinsa arvion jäsenvaltioiden julkisten varojen asianmukaista hyödyntämistä koskevan lainsäädännön kehityksestä viime vuosina sekä käytettävissä olevista oikeusmekanismeista, joilla julkisten varojen väärinkäyttöön voidaan puuttua;

14. kehottaa komissiota lisäksi painokkaasti tapauksissa, joissa julkisten varojen suojatoimien tason on havaittu laskeneen, keskustelemaan viipymättä asianosaisen jäsenvaltion tai asianosaisten jäsenvaltioiden kanssa ja pyytämään niitä panemaan tilanteen korjaamiseksi tarvittavat toimet pikaisesti täytäntöön.

[12] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1049/2001, annettu 30. toukokuuta 2001, Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen saamisesta yleisön tutustuttavaksi (EYVL L 145, 31.5.2001, s. 43).